

(i) Printed Pages : 7

Roll No.

(ii) Questions : 7

Sub. Code :

1	0	4	8	4
---	---	---	---	---

Exam. Code :

5	0	0	2
---	---	---	---

**Bachelor of Arts (FYUP) 2nd Semester
(2055)**

POLITICAL SCIENCE (In all Mediums)

Paper : Foreign Policy of India

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 68

Note :— (1) Question No. 1 is compulsory.

(2) Attempt **ONE** question from each unit. Each question carries 18 marks.

(3) For private candidates who have not been assessed earlier for internal assessment, the marks secured by them in theory paper will proportionately be increased to maximum marks of the paper in lieu of internal assessment.

1. Attempt any **SEVEN** questions of the following in about 25 to 30 words each. This question is compulsory. Each question carries 2 marks.

(1) What are any four objectives of a foreign policy of any country ?

(2) What are the four basic interests of India's foreign policy ?

- (3) Point out the role of Ministry of External Affairs (MEA) in India's foreign relations ?
- (4) What is the 'three-fold frontier system' adopted by the British in India ?
- (5) What is the Act East Policy ?
- (6) What is Oil for Food Scam (2005) ?
- (7) Write any four causes of Cold War.
- (8) Explain any four limitations of Nehruvian foreign policy.
- (9) How can you say that space diplomacy has improved India's image as a leading power in the world ?
- (10) What is SAGAR vision ? 7×2=14

UNIT-I

2. Explain the various agencies or organizations which play the key role in the formulation process of India's foreign policy. 18
3. What is the role of domestic factors in India's foreign policy ? 18

UNIT-II

4. Explain in brief the foreign policy of India in British rule. 18
5. Explain in brief the changing nature of India's foreign policy since Independence. 18

UNIT-III

6. What were the fundamental determinants of India's foreign policy during the Cold War ? 18
7. What are the changing dynamics in the foreign policy of India in the post-Cold War era ? 18

(हिन्दी माध्यम)

नोट :— (1) प्रश्न संख्या 1 अनिवार्य है।

(2) प्रत्येक यूनिट में से एक प्रश्न हल करें। प्रत्येक प्रश्न 18 अंकों का है।

(3) निजी उम्मीदवारों के लिए जिनका आंतरिक मूल्यांकन पहले नहीं हुआ है, उनके द्वारा थ्योरी पेपर में प्राप्त अंकों को आंतरिक मूल्यांकन के बदले पेपर के अधिकतम अंकों के अनुपात में बढ़ा दिया जाएगा।

1. निम्नलिखित में से कोई भी सात प्रश्न हल करें, प्रत्येक को लगभग 25 से 30 शब्दों में करें। यह प्रश्न अनिवार्य है। प्रत्येक प्रश्न 2 अंक का है।

- (1) किसी भी देश की विदेश नीति के कोई चार उद्देश्य क्या हैं ?
- (2) भारत की विदेश नीति के चार बुनियादी हित क्या हैं ?
- (3) भारत के विदेशी संबंधों में विदेश मंत्रालय (MEA) की भूमिका बताइए।

- (4) भारत में अंग्रेजों द्वारा अपनाई गई 'त्रि-स्तरीय सीमा प्रणाली' क्या है ?
- (5) Act East Policy क्या है ?
- (6) Oil for Food Scam (2005) क्या है ?
- (7) शीत युद्ध के कोई चार कारण लिखिए।
- (8) नेहरूवादी विदेश नीति की कोई चार सीमाएँ बताइए।
- (9) आप कैसे कह सकते हैं कि अंतरिक्ष कूटनीति ने दुनिया में एक अग्रणी शक्ति के रूप में भारत की छवि को बेहतर बनाया है ?
- (10) SAGAR विज़न क्या है ? 7×2=14

यूनिट-I

2. भारत की विदेश नीति के निर्माण की प्रक्रिया में महत्वपूर्ण भूमिका निभाने वाली विभिन्न एजेंसियों या संगठनों की व्याख्या कीजिए। 18
3. भारत की विदेश नीति में घरेलू कारकों की क्या भूमिका है ? 18

यूनिट-II

4. ब्रिटिश शासन में भारत की विदेश नीति का संक्षेप में वर्णन करें। 18
5. स्वतंत्रता के बाद से भारत की विदेश नीति की बदलती प्रकृति का संक्षेप में वर्णन करें। 18

6. ਭੀਤ ਧੁਫ਼ ਕੇ ਫ਼ੌਰਾਨ ਭਾਰਤ ਕੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤੀ ਕੇ ਸੁਲਭੂਤ ਨਿਰਧਾਰਕ ਕਧਾ ਥੇ ? 18
7. ਭੀਤ ਧੁਫ਼ ਕੇ ਭਾਦ ਕੇ ਧੁਗ ਸੇਂ ਭਾਰਤ ਕੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤੀ ਸੇਂ ਭਦਲਤੀ ਗਤਿਸ਼ੀਲਤਾ ਕਧਾ ਹੈ ? 18

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :— (1) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 1 ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

(2) ਹਰੇਕ ਯੂਨਿਟ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 18 ਅੰਕ ਹਨ।

(3) ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਂਤਰਿਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਬਿਊਰੀ ਪੇਪਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅੰਕਾਂ ਨੂੰ ਆਂਤਰਿਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਥਾਂ ਉਸ ਪੇਪਰ ਦੇ ਅਧਿਕਤਮ ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

1. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਸੱਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਗਭਗ 25-30 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰੋ। ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 2 ਅੰਕ ਹਨ :

- (1) ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤੀ ਦੇ ਕੋਈ ਚਾਰ ਉਦੇਸ਼ ਕੀ ਹਨ ?
- (2) ਭਾਰਤ ਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤੀ ਦੇ ਚਾਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹਿੱਤ ਕੀ ਹਨ ?
- (3) ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਸਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ (MEA) ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੱਸੋ।

(4) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਈ ਗਈ 'three-fold frontier system' ਕੀ ਹੈ ?

(5) ਐਕਟ ਈਸਟ ਨੀਤੀ ਕੀ ਹੈ ?

(6) Oil for Food Scam (2005) ਕੀ ਹੈ ?

(7) ਸ਼ੀਤ ਯੁੱਧ ਦੇ ਕੋਈ ਚਾਰ ਕਾਰਨ ਲਿਖੋ।

(8) ਨਹਿਰੂਵਾਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤੀ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਚਾਰ ਸੀਮਾਵਾਂ ਸਮਝਾਓ।

(9) ਤੁਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਪੁਲਾੜ ਕੂਟਨੀਤੀ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੋਹਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਜੋਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਛਵੀ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ?

(10) SAGAR ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਕੀ ਹੈ ?

7×2=14

ਯੂਨਿਟ-I

2. ਭਾਰਤ ਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਏਜੰਸੀਆਂ ਜਾਂ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 18

3. ਭਾਰਤ ਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਘਰੇਲੂ ਕਾਰਕਾਂ ਦੀ ਕੀ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ ? 18

ਯੂਨਿਟ-II

4. ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸ਼ਾਸਨ ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਦੱਸੋ। 18

5. ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤੀ ਦੇ ਬਦਲਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਦੱਸੋ। 18

ਯੂਨਿਟ-III

6. ਸ਼ੀਤ ਯੁੱਧ ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤੀ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਨਿਰਧਾਰਕ ਕੀ ਸਨ ? 18
7. ਸ਼ੀਤ ਯੁੱਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਬਦਲਦੀਆਂ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾਵਾਂ ਕੀ ਹਨ ? 18